

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

VED
RIGSARKIVAR
A. D. JØRGENSENS
J O R D E F Æ R D

DEN 11. OKTOBER 1897

TALER

AF

J. H. MONRAD OG **LUDVIG SCHRØDER**

KJØBENHAVN
KARL SCHØNBERGS FORLAG
TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE

1897

Her vil ties, her vil bies,
Her vil bies, o svage Sind!
vist skal du hente (kun ved at vente,
kun ved at vente) vor Sommer ind!
her vil ties, her vil bies,
her vil bies, o. svage Sind!

Trange Tider langsomt skrider,
langsomt skrider, det har den Art;
Dagene længes, Vinteren strænges,
Vinteren strænges, og det er svart.
Trange Tider langsomt skrider,
langsomt skrider, det har den Art.

»Turteldue, kom at skue,
kom at skue bag Gærdet hist!
der skal du finde Forsommers Minde
— Forsommers Minde, — alt grøn paa Kvist!«
»Turteldue, kom at skue,
kom at skue bag Gærdet hist!«

»Eja, søde Førstegrøde,
 Førstegrøde af bliden Vaar;
 lad det nu fryse, lad mig nu gyse,
 — lad mig nu gyse — det snart forgaar.«

»Eja, søde Førstegrøde,
 Førstegrøde af bliden Vaar.«

»Due, kunde du begrunde,
 du begrunde, hvad der nu sker:
 Kulden den svækkes, Blomsterne dækkes,
 Blomsterne dækkes, jo mer det sner.«

Due, kunde du begrunde,
 du begrunde, hvad der nu sker.

»Kom, min Due, lad dig skue,
 lad dig skue med Olieblad!«

»Se! nu er Stunden næsten oprunden,
 — næsten oprunden! — som gør dig glad.«

»Kom, min Due, lad dig skue,
 lad dig skue med Olieblad!«

I.

»Glem ej Mand, hvor højt du staar:
Muldet er din Frænde,
Ydmyghed for Ære gaar,
Alt har Gud i Hænde!«

Dette lille Rim indeholder, tror jeg, forskellige Tanker, som vi alle gjorde vel i at lægge os paa Sinde. Det taler om, at Muldet er Mandens Frænde; det indeholder, hvad man paa det gamle Sprog kaldte, et *memento mori*, en Paamindelse om Død. Og vistnok vender det denne sin Paamindelse særligt til dem, der, som det udtrykker sig, maatte »staa højt«; og mangen en iblandt os kunde maaske derfor ved første Øjekast mene sig berettiget til at sige, at det mangler al Anvendelse paa ham, der ikke indtager nogen højtstillet Plads i Samfundet, men alle sine Dage maa finde sig i mere jævne og beskedne Kaar. — Men der er imidlertid

Rangforordninger i Verden af mere end en Slags. Og Mennesker kan, hvor ringe og ubemærket de lever, bukke under for den Fristelse at stille sig højt i egne Forestillinger og at stige over alle Bjerge i egne Drømme. Menneskers Ros kan opblæse, men Menneskers Ros kan ogsaa gøre ydmyg. Menneskers Dadel kan nedtrykke, men Menneskers Dadel kan ogsaa kalde Selvforherligelsens onde Aander desto kraftigere frem. Derfor tænker jeg, at hvo vi end er, og paa hvilket Samfundstrin vi end staar, vi vil gøre vel i at lytte til Alvorsordet »Glem ej Mand, hvor højt du staar: Muldet er din Frænde« — saaledes som vi ogsaa uden Ord kunde mindes derom ved den tavse Prædiken, som de fire Fjæle med deres kolde Pragt holder for os i et Øjeblik som dette.

Og den Mand, til hvis Minde vi her er samlet, om ham vil det uimodsagt kunne udtales, at han stod højt efter den Rang, som gælder, naar oplyste danske Mænd og Kvinder skal udpege og nævne dem, som i den sidste Menneskealder ved fremragende Evner og Egenskaber har gjort vort Land og Folk Ære. Kun faa Aar efter, at den

unge Mand med det Navn, der klang saa fordringsløst, og uden den Forskole, der almindeligvis betragtes som den ufravigelige Port til videnskabelig Berømmelse — kun faa Aar efter, at han var fremtraadt for Offenheden med sine første Skrifter, maatte alle kyndige forstaa, at der med *A. D. Jørgensen* var tilført den danske Historie-skrivning og dermed det danske Aandsliv en betydelig og ejendommelig Kraft. Og de Forhaabninger, som tidlig vakttes, blev ikke beskæmmede. Stedse tydeligere blev det set, alt som han skred frem paa sin Bane, og i stedse videre Krese blev det paaskønnet, at i ham havde Danmark faaet en Mand, hos hvem Forskerens grundige Flid var forenet med Snillet og det geniale Blik, en Mand derfor, der uundgaaeligt maatte blive en af dem, der vilde udøve en kendelig Indflydelse paa de medlevendes Tankegang, og som vilde bidrage sit til at give Tidsalderen sit Præg. Og mange var endelig de Forhaabninger, der endnu knyttede sig til hans Navn og til hans Stræben — indtil det nu alt sammen brast, og det Dødsbud bares ud over Landet, som ikke blot har bedrøvet alle dem, som

med Venskabets eller Sympatiens Baand var knyttede til ham, men som visselig har virket nedslaaende mangén Steds, hvor man maaske intet kendte til hans Personlighed og kun lidet til hans lærde Værker, mens man derimod havde vænnet sig til at se hen til ham som en af Fædrelandets bedste Sønner.

Thi naar det med Sandhed kan siges, at *Rigsarkivar Jørgensen* stod højt i mange varmtfølende Danskes Øjne, saa kom det ikke mindst deraf, at han, hvor højt han end kunde stige paa Ærens Trappe, dog ingen Sinde glemte det Folk, som han tilhørte, og den Jord, som havde fostret ham. Hvad Kamp, han kan have ført med Fristelse til Højhed eller med anden Fristelse, saaledes som vi hver paa sin Vis kan plages dermed, — det ved jeg ikke, og derom kan alene *Hjærtekenderen* dømme. Men det kan siges uden Forbehold, at for Meunesker at se, da foretrak han det jævne for det glimrende, det stille for det støjende, det hjemlige for det fremmede. Dermed hang det vel sammen, at da hans Sjæl i hans tidlige Ungdom følte sig tiltrukken af Historiens Drama, af

det indviklede og brogede, men, Gud ske Lov! hverken endeløse eller formaalsløse Skuespil, som Menneskeslægten har at udspille paa denne Jord, da valgte han ikke de store Verdensbegivenheder til sit Emne, men det var Livet, som det leves her, hvor Bølgen skyller mod de danske Strande, der tidligt og sent stod for hans Blik. Og med Hjemkærligheden i hans Bryst stod det vel dernæst ogsaa i Forbindelse, at af Danmarks Land elskede han højest den Plet af Jord, hvor hans Vugge stod, det Land, som ofte er bleven kaldt vore SmerTERS Land, men som maaske med samme Ret kunde kaldes vor Stoltheds Land. Ikke blot fordi der paa dets blodige Sletter blev kæmpet, kækt og stolt, af den Slægt, som gik forud for os, og som helder mod Graven, hvis den ikke allerede »slumrer sødt i *Slesvigs* Jord.« Men fordi der endnu den Dag i Dag kæmpes, kækt og stolt, af dem, der ikke vil slippe deres Moders Maal og deres Kærlighed til det lille, i Tidernes Løb mishandlede, men dyrebare Fædreland.

Og endelig kan det vel føjes til, at var denne Mand en fuldtro Søn af sit Folk, der

kunde gøre det bekendte Ord til sit, at sit Fædreland skylder man alt, hvad man kan udrette; og glemte han aldrig den Sang, som Flensborg-Fjordens Vande tidlig havde sunget for hans Vugge, saa var han ogsaa Dansker og Nordbo nok til trofast at elske det Hjem, han selv havde grundet, til at føle sig glædest under dets Tag og i Kresen af den Hustru, som tidligt vandt og stedse bevarede hans Kærlighed, og af de Børn, som laa hans Hjærte saa nær, og som han havde saa stor og ublandet Glæde af. —

Men de Verslinjer, hvormed jeg begyndte, de indeholder ikke blot en Paamindeelse om Død, men de udtaler et Haab om Liv. De ender med dette, at Ydmyghed gaar for Ære, og at Gud har alt i Hænde. De udtaler dermed ikke blot en gudfrygtig Hednings kloge Advarsel mod at lade sig bedaare af Lykken eller beruse af Livet i de flygtige Øjeblikke, men de udtaler den Kristnes Fortrøstning til, at alt staar i Guds Haand. Alt, hvad der lever og aander her paa Jorden, er afhængigt af ham, maa falde for hans Vink — hvor højt det end praler, men kan ogsaa brat oprejses, selv naar det

synes for bestandigt at være traadt under sine Fjenders Hæl. Ja, — naar *alt* staar i hans Haand, da er han ogsaa selve Dødens Overherre, da har endogsaa den sin Overmand i ham, der »opvækker døde og gør levende, hvilke han vil.«

Og dette vil vi ogsaa mindes her. Jeg tænker, at naar den hensovede blandt sin Landsmands, blandt Brorsons, blide, fromme Sange, oftest vendte tilbage til den, som nu er sunget over hans Støv, til Sangen om at »tie og bie«, indtil Duen bringer Bud om den frembrydende Vaar, saa havde det sin Grund. Saa var det, fordi han i Sjælens her skildrede Kamp for at opretholde det rette Taalmod under de pinefulde Tiders snigende Gang, fandt det rette Udtryk for den Stemning, hvormed han ofte maatte væbne sig — han, der som ung Mand maatte opleve, at der tilføjedes hans Fædreland det Saar, hvoraf det nu i lange, pinefulde Tider har maattet bløde. Men jeg tænker ogsaa, at naar hans Taalmod ikke svigtede, og naar han fastholdt Haabet om, at engang vilde Duen ogsaa svinge sig hid, for at forkynde Vaar efter den lange Vinter, saa var

det, fordi han ikke slap Troen paa, at der er en Gud, som staar de hoffærdige imod, men giver de ydmyge Naade.

Og saa, i de sidste Maaneder af hans Liv, blev det ham jo beskikket, at han maatte øve sig i Taalmod, i at »tie og bie« paa en ny og anden Maade. Og de, som ved det, vidner, at sjælden eller aldrig hørtes et Utaalmodigheds Udbrud af denne stærke Mands Mund. Utvivlsomt har han forstaaet, hvordan det stod til, og at han var ført nær hen mod Dødens Porte. Men da har det kanske trøstet ham, hvad han i sin Tid dvælede ved, da han skrev om sin Yndlingsang. Han har, tænker jeg, dvælet ved *Frelserens* Trøst, der for os er saa svær at udgrunde: at under Sneens Dække, dør beredes Vaaren, at under Dødens Lagen, der spirer de Blomster, som skal pryde Evighedens Vaar.

Til *Frelseren* vil vi da betro hans Sjæl. I hans Haand vil vi lægge hans Støv, indtil den af Faderen bestemte Dag, da han »opvækker døde og gør levende, hvilke han vil.«

J. H. Monrad.

II.

*Vor Trængsel er vort Vaaben
Og adelige Skjold.*

Saaledes sang den samme sønderjyske Digter, fra hvem vi har Salmen, der nys lød hen over denne Baare¹⁾. Men at disse Ord udtrykker, hvad der ofte har tonet igennem *hans* Hjærte, hvis Støv er gemt i Baaren, kan sikkert slutes af den Maade, hvorpaa han har fremhævet dem den ene Gang efter den anden. Og det er ikke til at undres over, da det er *Trængselen*, som gav ham Ridderslaget til den Stordaad, han fik at udrette.

1864 kom med Trængsel i hans personlige Liv, idet han blev udreven af en Gerning, han nys havde begyndt, og som han havde taget op med stor Glæde. Men langt dybere følte han dog den Trængsel, som i dette Aar kom over hans Fædreland og især over den Del af det, hvor hans egen Vugge havde staaet, og som han elskede med hele sin

---

¹⁾ H. A. Brorsons Her vil ties, her vil bies.

Sjæl. Smerten, han følte derover, *adlede ham til hans Fremtidsgerning.*

Han maatte søge til Folkets gamle Historie for at faa Svar paa Hjærtets ængstelige Spørgsmaal, om *den* Ulykke, der var sket, var Begyndelsen til Enden, eller om der kunde ventes en Oprejsning efter Nederlaget. Og hans Syssel med Fædrelandets Historie blev baade grundig og omfattende; han gik til Kilderne, og han fulgte sit Folks Skæbne igennem Tiderne fra Hedenold til vore Dage. Paa denne Vandring mødte han, hvad der skulde blive hans eget *Livsforbillede.*

I *Saxe*, Absalons Klerk, saa han Manden med den høje Dannelse, den rene, mod det store og uforgængelige rettede Tankegang og den *brændende Fædrelandskærlighed.* Han fandt i hans Værk en Historie-skrivning, der ikke har sit Maal i *Videnskaben*, ej heller i *Kunsten*, men, idet den har Fodfæste i dem bægge, sigter paa Læsere's *Personlighed.* Han opildnedes til at blive Historieskriver i samme Stil og ligesom *Saxe* styrke sine Læsere i den Tro, at *et Folk* kan blive gammelt; men det ældes

ikke, saa længe det hævder sin Plads i Verdensudviklingen, og det *kan ikke dø, saa længe det bliver sig selv tro.*

Hvad der saaledes lyste for A. D. Jørgensen som hans Livsmaal, det naaede han at virkeliggøre i større Udstrækning end de fleste, der har faaet et Ideal at kæmpe for. *Han blev en stor Videnskabsmand, han naaede vidt i Fremstillingens Kunst; men det blev altid Hovedsagen for ham at virke paa sine Læseres Personlighed og at styrke Fædrelandskærligheden hos dem.* Saa vidt dette kan gøres ved Bøger, har han naaet det ved sine historiske Skrifter.

Men han naaede mere end at blive en Historieskriver, der øvede stor Virkning paa sine Læsere. Takket være de fædrelandskærlige Mænd, som saa, hvilke Kræfter der fandtes hos ham, fik han en Virksomhed i Statens Arkiver og blev tidligt kaldet til den betydningsfuldeste Stilling, en dansk Historiker vel kan indtage. Men som *Leder af Rigets Arkiver* har han gjort et Arbejde, der vil blive højt paaskønnet af alle dem, der i Fremtiden vil granske Fædrelandets Historie fra Grunden af.

Han naaede endnu mere i sit Liv. Han kom til at paavirke mange Mennesker ved sit Ord. Hvor man bad ham at holde *Foredrag*, i københavnske Foreninger, paa Folkehøjskoler, ved Folkemøder, der efterkom han gjerne Opfordringerne, og han kunde da mere end de allerfleste fængsle Tilhørerne ved sin indholdsrige Tale. Ikke mindre fik de *Samtaler* at betyde, som han førte med enkelte Mennesker. Det kunde være Mænd, der søgte hans Raad med Hensyn til et videnskabeligt Arbejde; han gav sig god Tid til at tale med dem, om han kunde yde dem nogen Hjælp. Ingen søgte ham vel mere end hans nærmeste Landsmænd fra Sønderjylland. De vidste, han kunde dele deres Sorger og deres Glæder; altid vilde han gjerne spørge Tidender fra dem.

Naar Brorson sang om Trængslen som de kristnes Vaaben og Adelsskjold, da stod det ham sikkert for Øje, hvad Apostlen Paulus har skrevet i Brevet til Romerne, om at Trængslerne virker Taalmodighed, men Taalmodigheden Prøvethed og Prøvetheden *Haab*.

Det tør vel siges om A. D. Jørgensen, at han ogsaa under de Trængsler for vort

Folk, som greb ham saa stærkt, havde lært Taalmodighed, at han hørte til de prøvede Mænd, og at han havde faaet *et stærkt og levende Haab*, som han i Tale og Samtale kunde meddele andre. Men naar han skulde sige, hvorpaa han til syvende og sidst grundede dette Haab, saa kunde han anføre det Vers, som Griffenfeldt skrev efter sit bratte Fald, om hvad han havde lært, da Lykken blev ham vred, om Fjenders Grumhed, om Venners Upaalidelighed, om *egen Skrøbelighed*: »*Gud blev alene huld*«. A. D. Jørgensen saa det godt, hvormegen Svaghed og Skrøbelighed der fandtes hos hans Folk. Men han fortrøstede sig til, at Gud ad sine uransagelige Veje vilde føre os gennem Trængslerne, ja føre alle Nordens Folk til en lys Fremtid.

Der er et andet Udsagn af en falden dansk Statsmand, *Guldberg*, som den afdøde en Gang har fremhævet: »Staten er det blivende; vi andre, hvem vi end er, ere kun Trækfugle«. Ja Staten, Riget, Folket er det blivende; ogsaa han, hvis Støv vi nu skal stede til Jorde, var kun som en Trækfugl iblandt os; maatte mange af os have lært af

ham eller ved ham være styrkede i *Troska-*
ben mod det, som bliver, medens de enkelte
kommer og svinder.

Hvor vil han blive savnet, som nu har
forladt os! Hans Arbejdsfæller vil savne
ham. De, der virker i den historiske Viden-
skabs Tjeneste, vil savne ham. De, der
virker i Folkeoplysningens Tjeneste, vil
savne ham. De, der har haft Gavn og
Glæde af hans Bøger, vil føle det som et
Savn, at de nu kun kan vente at se
»efterladte Skrifter« fra hans Haand. Hans
nærmeste Landsmænd, Sønderjyderne, mod
hvem hans Hjærte brændte, og som altid i
ham fandt en fuldtro Ven, vil savne ham.
Hans Hustru og hans Børn, til hvem han
føjte sig saa inderlig knyttet, og i hvis Kres
han helst dvælede, naar ikke Embedspligten
eller Kaldet til at tjene Folket førte ham
fra Hjemmet, de vil savne ham mere end
nogen af os andre.

Men lad os alle, som nu og herefter
vil føle det dybe Savn af ham, der fyldte
sin Plads saa forunderlig godt, lad os *talke*
Gud Fader for, hvad han gav os i ham. Og

lad os bede over hans Baare, som det sikkert ofte har lydt i hans Hjærte: Gud bevare vort gamle Folk og Fædreland! — Maatte vi faa Velsignelse til at tjene det i Troskab som vor afdøde Ven! Amen.

Ludvig Schrøder.
